

تدوین مدل عوامل موثر بر توسعه پایدار سالن‌های ورزشی خراسان رضوی (رویکرد کیفی)

حسین رحمانی

دانشجوی دکتری مدیریت بازاریابی، گرایش رسانه‌های ورزشی، واحد آیت الله آملی، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران

محمد حامی^۱

استادیار مدیریت ورزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

مرتضی دوستی

دانشیار مدیریت و برنامه‌ریزی ورزشی، دانشگاه بابلسر، بابلسر، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۰/۲۷ تاریخ صدور پذیرش: ۱۳۹۹/۰۱/۲۸

چکیده

هدف از تحقیق حاضر تدوین مدل عوامل موثر بر توسعه پایدار سالن‌های ورزشی در خراسان رضوی می‌باشد. تحقیق حاضر از منظر پارادایم از نوع تحقیقات تفسیری، رویکرد کیفی، استراتژی گردند تنوری و تاکتیک تحلیل محتوای پنهان می‌باشد. روش جمع‌آوری داده‌ها در تحقیق به شکل مصاحبه عمیق با ۱۵ نفر از خبرگان و مدیران اجرایی حوزه وزارت ورزش و اداره کل، اساتید حوزه مدیریت ورزشی و مدیران خبره اماکن ورزشی استان خراسان رضوی می‌باشد. روش نمونه‌گیری به صورت غیر احتمالی و گلوله برفی بوده و مصاحبه‌ها تا جایی ادامه پیدا کرد که اشباع نظری در خصوص سوالات و اهداف تحقیق حاصل گردید. فرمت داده‌ها به دو صورت صوت و متن بوده و تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط نرم افزار MAXQDA18 انجام گردید. محقق پس از کدگذاری باز و فرایندی مصاحبه‌های انجام شده، عوامل احصاء شده را در قالب مدل مفهومی چارمز و گلنزر (۲۰۰۶) معرفی نمود. مقوله‌های «عوامل اقتصادی، عامل تبلیغاتی، کاربران و عوامل مدیریتی، منابع انسانی، تجهیزات ورزشی، امکانات رفاهی و جانی، ایمنی، مکان یابی، و خصوصی سازی» به عنوان عوامل اثرگذار بر توسعه پایدار در اماکن ورزشی به شمار می‌روند. توسعه پایدار فرایندی است که آینده‌ای مطلوب را برای جوامع بشری متصور می‌شود که در آن شرایط زندگی و استفاده از منابع، بدون آسیب رساندن به یکپارچگی، زیبایی و ثبات نظام‌های حیاتی، نیازهای انسان را برطرف می‌سازد. در واقع توسعه پایدار راه‌حلهایی را برای الگوهای فانی ساختاری، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی توسعه ارائه می‌دهد تا بتواند از بروز مسائلی همچون نابودی منابع طبیعی، تخریب سامانه‌های زیستی، آلودگی، تغییرات آب و هوایی، افزایش بی‌رویه جمعیت، بی‌عدالتی و پایین آمدن کیفیت زندگی انسان‌های حال و آینده جلوگیری کند.

کلمات کلیدی: توسعه پایدار، اماکن ورزشی، زیست محیطی، نهادهای دولتی، شاخص اجتماعی، شاخص اقتصادی

مقدمه

امروزه در نتیجه تحقیقاتی در خصوص ارتباط بین ورزش و ساختار شهری، محققانی که با جغرافیای شهری سروکار دارند به اهمیت مقوله توسعه پایدار اماکن ورزشی پی برده‌اند (لی لوک، ۲۰۱۱، کمسیون اروپایی، ۲۰۰۷). حمایت عمومی و پایدار از ساخت تسهیلات ورزشی، سازمان‌ها و فعالیت‌ها منجر به الگویی خاص شده است که در آن مقوله ورزش به عنوان یک جنبه فعال و محوری با محوریت سیاست رفاه توسط دولت‌ها و کنفدراسیون‌های ورزشی مورد توجه قرار گرفته است (رافوس و ترولسن، ۲۰۱۰). یکی از جنبه‌های این تحقیقات، قرار گرفتن مکان‌های ورزشی در داخل شهرها است که توجه ویژه‌ای به توسعه فضایی اماکن ورزشی و مهمترین فاکتورهای مکانی آنها شده است (گابرو کوزما و همکاران، ۲۰۱۶). تریانتا فیلیتس^۱ (۲۰۱۹) در تحقیق خود، با ذکر اهمیت جمعیت بیش از حد، جهانی سازی و شهرنشینی، و با بیان اهمیت سبک زندگی افراد اظهار داشت که ورزش منجر به انگیزه و سلامتی روحی و جسمی می‌شود، مردم و اتحاد جامعه را بیشتر می‌کند، جوانان و بزرگسالان را با اخلاق تربیت می‌کند، موجب اعتماد به نفس می‌شود و بهبود مستمر به ارمغان می‌آورد و منجر به رفتار پایدار مصرف‌کننده می‌شود بنابراین توسعه پایدار اماکن ورزشی را حائز اهمیت می‌باشد (تریانتا فیلیتس، ۲۰۱۹). فقر، گرسنگی، بحران مالی گسترده، فرصتها و شرایط شغلی غیر اخلاقی و نابرابر، تخریب محیط زیست، از بین رفتن تنوع زیستی، انتشار CO²، میزان سمیت در زمین، هوا و اقیانوس، بیماریهای سلامتی، عدم تحرک و علاقه به ضرر، پریشانی، غذای مغذی کمتر، افزایش مصرف الکل و مواد مخدر، عدم دسترسی به منابع، رشد کنترل نشده فن آوری، افزایش درگیری‌های دولت، فساد، رسوایی‌ها و جنگ‌ها، همه و همه موارد و مشکلاتی است که سازمان ملل در توجه به مقوله توسعه پایدار اماکن ورزشی و مشارکت مردم را به فعالیت‌های بدنی ضروری می‌داند (سازمان ملل، ۲۰۱۹). در واقع ورزش افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد، تغییر ذهنیت ایجاد می‌کند، ارتباطات موثر بر قرار می‌کند، بستر توسعه را فراهم می‌کند، صلح، ایمنی، به همان اندازه و دلسوزی را به ارمغان می‌آورد (اسچولنکف و سی اف ان، ۲۰۱۹). در ایالات متحده، چاپین (۲۰۰۰) سه مرحله اصلی را در توسعه امکانات ورزشی قرن بیستم مشاهده کرد. بین سالهای ۱۹۰۹ تا ۱۹۲۵ موجی از ساخت و سازهای اماکن ورزشی در حومه شهرها در این ایالات رخ داد. مرحله بعدی از دهه ۱۹۵۰ آغاز شد و تا اواسط دهه ۱۹۸۰ ادامه یافت و مهمترین ویژگی بارز این دوره حومه سازی امکانات ورزشی بود (بال، ۲۰۰۳، بارچی و همکاران؛ ۲۰۰۹). در ادامه در دهه ۱۹۹۰ اماکن ورزشی از حومه شهرها به سمت مراکز شهری توسعه پیدا کرد (ترنر و رستراب، ۲۰۰۲). در وهله اول رهبران شهرکها از دهه ۱۹۹۰ به طور فزاینده‌ای متوجه نقش احتمالی ورزش و امکانات ورزشی در نوسازی مناطق درون شهری که تبدیل به ویرانه شده بود شدند. در مرحله بعد، به تغییر در پیشینه اقتصادی ورزش‌های حرفه‌ای که در بیست و پنج سال گذشته، یک پایگاه جدید و حلال از حامیان شرکت‌های مختلف شامل مؤسسات مالی محلی و موسسات حقوقی است پی بردند (چاپین، ۲۰۰۰). به طوری که شرکت‌های حامی ساخت اماکن ورزشی جایگاه‌های VIP را خریداری کردند که محل درآمد بسیاری برای آنها شده بود (کورسگارد، ۲۰۱۲). همواره ارتباطات تنگاتنگی بین دولت و سازمان‌های ورزشی داوطلب در

¹ - Stavros Triantafyllidis

ساخت و ساز اماکن و تجهیزات ورزشی وجود داشته استاز جنک جهانی دوم به بعد دولت‌ها با تقسیم کار بین سازمان‌های ورزشی شرایط را برای ساخت و ساز اماکن ورزشی در کشورهای اسکاندیناوی مهیا ساختند. به طور مثال در دانمارک باشگاه‌های تیر اندازی توسط دولت حمایت می‌شدند چرا که به حس وطن پرستی و آموزش توجه ویژه ای داشت (نورنبرگ، ۱۹۹۷). توسعه پایدار از منظر آگوناویت و همکاران^۱ (۲۰۱۹)، توسعه ای که نیازهای حال را برآورده سازد بدون آنکه توانایی نسل‌های آینده را در رفع نیازهای خود داشته باشد. به طور کلی مقوله توسعه پایدار دارای پیچیدگی‌های زیادی است و ابعاد زیادی برای آن متصور می‌شود و در این سیستم‌های پیچیده بهینه سازی بسیار دشوار می‌باشد. (جفری ساکر، ۲۰۱۵). اهدافی که توسعه پایدار در سند ۲۰۳۰ یک دستور کار جهانی را برای زندگی و رشد در جامعه جهانی پایدار و مرفه مورد نیاز بشر ارائه کرده است (سازمان ملل، ۲۰۱۵). امروزه بیش از نیمی از مردم جهان در شهرها زندگی میکنند و از یک سو شهرها به عنوان یکی از کانونهای توسعه اجتماعی، اقتصادی و قضایی به شمار می‌روند. (وارول و همکاران ۲۰۱۰) از سوی دیگر مناسب ترین مکانهایی هستند که مسائل و مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در آنها پدید می‌آید (کنلی، ۲۰۰۷). اکنون در کشورهای صنعتی و پیشرفته معمولاً برخورداری از یک سرانه مناسب از فضاهای خدماتی و ورزشی الزامی شده است و بنابراین در هرگونه برنامه‌ریزی شهری، ضرورت‌های بهداشتی، تفریحی و زیست محیطی ایجاب می‌کند که به دنبال یک سرانه مناسب در تخصیص فضاها برای ارائه خدمات ورزشی در محدوده شهرها باشیم (ژورنال بین المللی المپیک، ۲۰۱۵). اماکن ورزشی علاوه بر پیامدهای مثبت خود، احتمالاً دارای آثار نامطلوبی چون مسادل زیست محیطی، معضلات فرهنگی، اجتماعی و... می‌باشد (ابسالیموو^۲، ۲۰۱۵). اماکن ورزشی علاوه بر پیامدهای مثبت خود مانند: افزایش سطح رفاه، اشتغال، ارتباطات، حمل و نقل، برخورداری از امکانات و خدمات و...، احتمالاً دارای آثار نامطلوبی چون: مشکلات و مسائل زیست محیطی، معضلات فرهنگی، اجتماعی و... میباشد (مسجاسز لچ^۳، ۲۰۱۴). اماکن ورزشی علاوه بر سلامت عمومی و اجتماعی افراد، تأثیر عمده ای در محیط زیست دارد. تاسیسات بزرگ، مانند ورزشگاه‌های فوتبال، در چرخه‌های مختلف زندگی از منابعی مانند انرژی، آب و مواد استفاده می‌کنند. مدیران مترقی ورزش، باید از وظایف خود در جهت کاهش انرژی، مصرف آب و تولید زباله آگاه باشند. بسیاری از اثرات زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی و دیگر اثرات تاسیسات ورزشی می‌تواند به محیط زیست آسیب‌هایی را وارد کند. (راما^۴ و همکاران ۲۰۱۷). اولین نتیجه تمرکز جمعیت و فعالیت‌ها در شهرها، مسائل زیست محیطی بوده که به اشکال مختلف آلودگی هوا، آب، خاک، صوتی و غیره نمود پیدا کرده است. در بعد اجتماعی و اقتصادی نیز رشد سریع شهرنشینی به خصوص در شهرهای بزرگ، باعث مسائلی نظیر توزیع نامتعادل و نارسایی خدمات و امکانات، تفاوت فاحش در ارزش زمین و مسکن و شرایط زیستی آن و در نهایت اختلاف طبقاتی و جدایی‌گزینی اجتماعی اقتصادی شده است (ایگبائو^۵ و همکاران، ۲۰۱۷). مارکوویچ و همکاران^۶ (۲۰۱۶)، عقیده دارند که در گردشگری

^۱ - Algunaibet et al.

^۲ - Absalyamov

^۳ - Mesjases lech

^۴ - Rama

^۵ - Agbaobaou

^۶ - Markovic

معاصر، ورزش و سلامت به طور فزاینده‌ای به انگیزه غالب برای انجام یک سفر، و به عنوان یک نتیجه از زندگی مدرن و تعطیلات فعال مکرر تبدیل شده است. به گزارش نشریه پروکوست (۲۰۱۶)، بان کی مون^۱، دبیر کل سازمان ملل اظهار داشت که رویدادهای ورزشی بزرگ می‌تواند روح وحدت در جهان را گسترش دهد و ابراز امیدواری کرد که این رویدادها مانند بازیهای المپیک منجر به ترویج توسعه پایدار در جهان خواهد بود. همچنین نات و همکاران (۲۰۱۵)، خدادادی و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی اظهار داشتند بین مولفه توسعه پایدار و مولفه‌های زیست محیطی و عوامل اقتصادی ارتباط معناداری مشاهده شد و در تفسیر این تایج اظهار داشت. برای رویدادهای ورزشی که در درون جوامع مختلف به وقوع می‌پیوندد دو نوع سرمایه‌گذاری توسط جامعه انجام می‌گیرد. سرمایه‌گذاری که جامعه با به کارگیری مالیاتهای عمومی این زمینه انجام می‌دهد و انتظار دارد که رویدادهای ورزشی توجه تماشاگران و گردشگران ورزشی زیادی را به جامعه و اجتماع آنها جلب نموده و با ورود این ملاقاتکنندگان رونق تجاری بیشتری در جامعه ایجاد گردد. با تمام این تفاسیر در کشور ما هنوز به مقوله توسعه پایدار اماکن ورزشی آنچنان که باید و شاید و بررسی کیفی این مقوله در قالب مدل تحقیقات چندانی صورت نگرفته است. خراسان شمالی به واسطه برخورداری از شرایط اقلیمی و آب و هوایی و ظرفیت بالای تاسیس اماکن ورزشی و همچنین به عنوان یکی از استان‌هایی که در این حوزه نیاز به توجه به ساخت و ساز اماکن ورزشی جهت غنی سازی اوقات فراغت جوانان قابل توجه مسئولین است. همچنین در ایران، تمرکزگرایی بیش از حد فعالیت‌ها و امکانات و جمعیت در شهرهای بزرگ، عملکرد نامناسب سیستم حمل و نقل، استفاده نادرست از منابع انرژی و ناتوانی در برنامه‌ریزی‌های فرهنگی و اجتماعی در آگاهی رساندن به شهروندان در نحوه استفاده از منابع، میزان زباله، کاهش تولید آن، بازیافت و غیره، در واقع مسئله ای است که به ناپایدار شدن هرچه بیشتر شهرها منجر می‌شود و این مسئله نیاز به تحقیق به خصوص در حوزه اماکن ورزشی دارد. بنابراین محقق در صدد است تا با شناسایی عوامل موثر بر توسعه پایدار و طراحی مدل کیفی کمک شایانی به جامعه ورزشی نماید تا بهره‌گیری و تاسی از نتایج این تحقیق مبادرت به اجرای تاسیس و مدیریت اماکن ورزشی شهری و حومه ای طبق استانداردها و با منابع علمی نمایند. در نهایت محقق در پایان تحقیق حاضر در صدد است تا به سوال زیر پاسخ دهد: عوامل موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی خراسان رضوی کدامند و مدل نهایی عوامل موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی چگونه است؟

خراسان رضوی

استان خراسان رضوی در شمال شرق ایران با مساحتی حدود ۱۴۴ هزار و ۶۸۱ کیلومتر مربع، جزو چهارمین استان بزرگ کشور محسوب می‌شود. این استان از شمال و شمال شرق با کشور ترکمنستان، از غرب با استان‌های خراسان شمالی و سمنان، از جنوب با استان‌های خراسان جنوبی و یزد و از شرق با کشور افغانستان همسایه است. مرکز استان خراسان رضوی شهر مقدس مشهد است و از شهرهای مهم آن می‌توان نیشابور، سبزوار، کاشمر، تربت جام و سرخس را نام برد. خراسان رضوی از ۲۸ شهرستان، ۷۰ بخش، ۷۳ شهر و ۱۶۴ دهستان تشکیل شده است (سالنامه آماری، ۱۳۹۳).

^۱ -Key moun

تاریخ و پیشینه

خراسان، در طول تاریخ شاهد ظهور و سقوط سلسله‌ها و دولت‌های بسیاری در قلمرو خود بوده‌است. اقوام مختلف اعراب، ترک‌ها، کردها، مغول‌ها، ترکمن‌ها و افغان‌ها زمان به زمان به این منطقه تغییرات را به ارمغان آورده‌اند. جغرافیدانان باستان، ایران را به هشت بخش تقسیم کرده‌اند که خراسان بزرگ شکوفاترین و بزرگ‌ترین قلمرو بوده‌است.

امپراتوری اشکانیان برای چندین سال در نزدیکی مرو در خراسان مستقر بوده‌است. در دوران ساسانیان نیز استان توسط یک سپهبد که پادگوسبان نامیده می‌شده و چهار مرگراوس (margraves) که هر یک، فرمانده یکی از چهار بخش استان بوده‌اند، حکومت می‌شده‌است. در دوران فتوحات مسلمانان در ایران، خراسان به چهار بخش تقسیم گردید و هر بخش به اسم شهر بزرگ خود یعنی نیشابور، مرو، هرات و بلخ نامیده شدند. قدیمی‌ترین آثار حیات انسانی در ایران، شامل تعدادی ادوات و دست‌افزارهای سنگی با قدمت تخمینی ۸۰۰ هزار سال قبل، متعلق به دوران پارینه سنگی قدیم، از بستر رودخانه کشف رود مشهد به دست آمده‌است. در حالی که قدیمی‌ترین مکان‌های استقرار انسان، حداکثر با قدمت ۱۰۰ هزار سال در نواحی دیگر ایران نظیر آذربایجان، لرستان و غیره شناسایی شده‌اند. از آن پس آثار و شواهد زندگی بیشماری از دوران نوسنگی تا آغاز دوران تاریخی در جلگه مشهد، قوچان، جلگه درگز، بجنورد، تربت حیدریه، بیرجند، فردوس و غیره شناسایی شده‌اند. این شواهد و آثار به اقوام و ساکنان اولیه و بومی خراسان مربوط می‌شود که بنا به عقیده برخی محققان به عنوان اقوام آسیایی شهرت یافته‌اند و سراسر آسیای غربی از مدیترانه تا ترکستان و دره سند را فرامی‌گیرد؛ ولی در حقیقت مهم‌ترین مقطع تاریخ خراسان در سرآغاز دوران تاریخی ایران با ورود اقوام آریایی به فلات ایران پیوند می‌خورد. در این واقعه که در آغاز هزاره اول ق. م اتفاق افتاد، آریایی‌ها تازه‌وارد از طریق خراسان به سمت مرکز ایران پیش رفتند و بخش اعظم آن‌ها آنچنان که از توصیفات اوستا برمی‌آید، در خراسان و سیستان مستقر شدند و شاید به همین دلیل است که عمده حوادث آغاز تاریخ ایرانیان که در دو منبع اوستا و شاهنامه فردوسی ذکر شده‌است در مشرق ایران و در واقع در خراسان بزرگ رخ می‌دهد.

استان خراسان رضوی، قسمت نسبتاً کوچکی از خراسان تاریخی است. سرزمینی که در گذشته نواحی بسیار گسترده‌ای را در بر می‌گرفته و قلمرویی یکپارچه داشته‌است. اما امروزه بخشی از آن شامل سه استان خراسان رضوی، شمالی و جنوبی و قسمت‌هایی از استانهای دیگر، در کشور ایران واقع است و بخش‌های بزرگ‌تری از آن در کشور افغانستان و جمهوری‌های شمال و شمال شرق ایران قرار دارد. خراسان بزرگ تاریخی، یکی از کانون‌های شکل‌گیری تمدن بشری بوده و چه در دوران‌های کهن و پیش از اسلام و چه در دوران تمدن اسلامی، مردمانی هوشمند و سخت‌کوش در آن می‌زیسته‌اند که در پیدایش و گسترش دانش و فرهنگ و پدیدآوردن عناصر تمدنی نقش بسزایی ایفا کرده‌اند.

تاریخچه تقسیمات استان

از قرن ۹ هجری قمری نام خراسان بر تمام ایالات اسلامی در شرق کویر لوت تا هندوکش به استثنای سیستان و بلوچستان و قهستان در جنوب اطلاق می‌گردیده‌است. پس از جنگ هرات در سال ۱۲۴۹ ه. ش خراسان به دو

قسمت تجزیه شد و قسمتی که در غرب رودخانه هریرود واقع بود جزو ایران و شرق آن ضمیمه افغانستان گردید. در سال ۱۲۸۵ ه. ش ایران به چهار ایالت بزرگ تقسیم شد که عبارت بودند از آذربایجان، کرمان و بلوچستان، فارس و بنادر و خراسان و سیستان. از آن زمان تا سال ۱۳۱۶ ه. ش که اولین قانون تقسیمات کشوری در مجلس شورای ملی تصویب گردیده بود. بر هر ایالت یک والی و در هر ولایت یک حاکم حکومت می‌کرده‌است. والی خراسان نیز در سال‌های ابتدایی تقسیمات ایالتی ایران، میرزا محمد اسماعیل مجدالدای خراسانی بوده‌است.

در سال ۱۳۱۶ بر اساس قانون تقسیمات کشوری مصوب مجلس شورای ملی، کشور به ۱۰ استان و ۴۹ شهرستان تقسیم گردید که هر شهرستان شامل چند بخش و هر بخش شامل چند دهستان می‌گردید. خراسان نیز تحت عنوان استان نهم به ۷ شهرستان بجنورد، بیرجند، سبزوار، قوچان، گناباد، مشهد و تربت حیدریه تقسیم شد. در سال ۱۳۲۳ شهرستان‌های نیشابور، درگز، فردوس و کاشمر نیز تشکیل شد؛ و شهرستان‌های استان به ۱۱ شهرستان ارتقاء یافت. در سال ۱۳۳۵ شهرستان درگز ضمیمه قوچان گردید و شهرستان تربت جام به شهرستان ارتقاء یافت. در سال ۱۳۳۹ مجدداً درگز به شهرستان تبدیل شد، شیروان و اسفراین نیز ایجاد شدند در همان سال بخش طبس از شهرستان فردوس جدا تبدیل به شهرستان طبس شد. ^{۱۹۱} در سال ۱۳۵۴ بخش باخرز تربت جام به مرکزیت شهر تایباد از بخش به شهرستان تبدیل شد. در سال ۱۳۵۹ نام آن به تایباد تغییر یافت. همچنین در سال ۱۳۵۹ بخش قائنات شهرستان بیرجند به شهرستان قائنات تبدیل شد و تا سال ۱۳۶۲ خراسان شامل ۱۷ شهرستان و ۵۳ بخش و ۲۱۱ دهستان بوده‌است.

با پایان یافتن اجرای مرحله اول این قانون، تشکیل شهرستان‌های نهبندان، سرخس و خواف در تاریخ ۱۳۶۸/۵/۱۴ و چناران در ۶۹/۱/۱۴ هم‌زمان با بخش‌های شوسف، مرزداران، سنگان، و گلپهار به تصویب رسید. ایجاد بخش‌های باخرز در شهرستان تایباد، سربیشه در بیرجند، سرحد در شیروان، جوین و رودآب و خوشاب در سبزوار، میان جلگه در نیشابور، زیر کوه در قائنات، فاروج در قوچان و جلگه زاوه در تربت حیدریه نیز به تدریج به تصویب رسید و در پی آن تابعیت دهستان‌های استان در شهرستان‌های استان به ۲۱ و تعداد بخش‌ها به ۶۷ رسید. ایجاد شهرستان فریمان نیز در سال ۱۳۷۲ همراه با بخش قلندر آباد مورد تصویب واقع شد و بخش‌های زوزن همراه دهستان کبیرو بستان در شهرستان خواف و نیمبلوک در قائنات، بخش نصرآباد همراه دهستان کاریزان در تربت جام، بخش گرمخان با دهستان گرمخان در شهرستان بجنورد، بخش جلگه‌رخ با دهستان رقیچه در تربت حیدریه، بخش کاخک در گناباد و بخش رضویه و دهستان کنه بیست در شهرستان مشهد، به تدریج تصویب و ابلاغ شد. در تاریخ ۲۱/۳/۷۴ ایجاد شهرستان بردسکن همراه با بخش انابد و دهستان درونه آن مورد تصویب قرار گرفت. ایجاد شهرستان جاجرم نیز در تاریخ ۷۶/۲/۴ به تصویب رسید. در سال ۱۳۸۰ شهرستان طبس از خراسان منتزع و به استان یزد الحاق گردید. در سال ۱۳۸۱ شهرستان رشتخوار و در سال ۱۳۸۲ ایجاد شهرستان‌های خلیل‌آباد و کلات به تصویب رسید. در سال ۱۳۸۳ قانون تقسیم استان خراسان به سه استان تصویب شد؛ طبق این قانون استان خراسان به سه استان به شرح ذیل تقسیم گردید :

۱- استان خراسان شمالی به مرکزیت بجنورد شامل شهرستان‌های شیروان، بجنورد، جاجرم، مانه و سملقان، اسفراین و بخش‌های تابعه و شهرستان فاروج منتزع از شهرستان قوچان.

۲- استان خراسان جنوبی به مرکزیت بیرجند شامل شهرستان‌های بیرجند، قائنات، نهبندان، سربیشه و بخش سرایان منتزع از شهرستان فردوس و بخش‌های تابعه.

۳- استان خراسان رضوی به مرکزیت مشهد شامل شهرستان‌های مشهد، درگز، قوچان) به استثنای شهرستان فاروج)، بجستان، چناران، سرخس، فریمان، تربت‌جام، تایباد، تربت حیدریه، فردوس) به استثناء بخش سرایان(، خواف و رشتخوار، کاشمر، بردسکن، نیشابور، سبزوار، گناباد، کلات و خلیل‌آباد و بخش‌های تابعه.

در سال ۱۳۸۴ شهرستان مه ولات تشکیل شد. در اسفند سال ۱۳۸۵ شهرستان فردوس از خراسان رضوی منتزع و به خراسان جنوبی الحاق شد. شهرستان‌های بینالود(طرهبه، شاندیز) و تخت جلگه (فیروزه)، در سال ۱۳۸۶ به تصویب رسید. در سال ۱۳۸۷ شهرستان‌های بجستان، جوین، جغتای، زاوه به تصویب هیئت دولت رسید. در سال ۱۳۸۹ نیز ایجاد شهرستان‌های خوشاب و باخرز به تصویب رسید. داورزن در سال ۱۳۹۱ از تصویب هیئت دولت گذشت که در روز ۲۲ بهمن سال ۱۳۹۱ فرمانداری آن افتتاح و آغاز به کار کرده‌است. بر این اساس هم‌اکنون استان خراسان رضوی با وسعتی حدود ۱۱۷۷۶۹ کیلومترمربع معادل هفت درصد مساحت کل کشور و متشکل از ۲۸ شهرستان، ۷۰ بخش، ۷۲ شهر و ۱۶۴ دهستان می‌باشد. (بانک اطلاعات تقسیمات کشوری، ۱۳۸۹).

موقعیت جغرافیایی

استان خراسان رضوی از نظر موقعیت جغرافیایی به دویبخش شمالی و جنوبی تقسیم شده است که نواحی شمالی آن دارای دشت‌های حاصلخیز کشاورزی و دامپروری است و بخش جنوبی آن از دشت‌های کویری با تپه‌های کم ارتفاع با پوشش گیاهی فقیرتشکیل شده است. در این منطقه، چند رشته کوه وجود دارد که دو رشته کوه هزار مسجد و بینالود از دیگر کوه‌ها مرتفع و پرامتداد است. آب و هوای این استان در ناحیه معتدل شمالی قرار گرفته و به طور کلی م تغییر است و دمای هوا از شمال به جنوب افزایش می‌یابد ولی از بارش سالانه کاسته می‌شود. استان خراسان رضوی در مناطق مختلف دارای شرایط اقلیمی متنوعی است به طوری که مناطق کوه پایه ای دارای آب و هوای نیمه بیابانی ملایم، نواحی جنوبی « گرم و خشک » و مناطقی چون قوچان، نواحی جنوب بینالود، ارتفاعات هزار مسجد و قسمتی از شهرستان مشهد دارای آب و هوای معتدل کوهستانی است.

منبع سایت گردشگری استان خراسان رضوی

مساحت استان خراسان رضوی ۱۱۷،۷۶۹ کیلومتر مربع است که ۷٪ کل مساحت ایران را در بر می‌گیرد. ۴۹،۲٪ سطح استان را مناطق کوهستانی و ۵۰،۸٪ آن را دشت‌ها تشکیل می‌دهند. این استان شامل ۴ حوزه آبریز اترک، قره‌قوم، کویر مرکزی و شرق ایران است

ارتفاعات

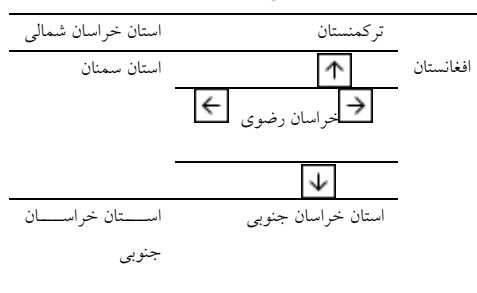
استان خراسان رضوی به سبب وسعت زیاد از نظر شرایط طبیعی بسیار متنوع و هر یک از نواحی مختلف آن دارای ویژگی‌های خاصی است. این استان از شمال و شمال شرق به طول تقریبی ۵۳۱/۶ کیلومتر دارای مرز مشترک با کشور ترکمنستان و از شرق به طول حدود ۳۰۲ کیلومتر مرز مشترک با کشور افغانستان دارد ارتفاعات استان را می‌توان به ارتفاعات شمالی و جنوبی تفکیک کرد. ارتفاعات شمال خراسان عموماً شرقی - غربی هستند حال آنکه ارتفاعات جنوب استان، امتداد شمالی - جنوبی دارند. بلندترین نقطه استان قله بینالود در ۳۶۱۵ متری و پست‌ترین نقطه استان در دشت سرخس با ارتفاع ۲۹۹ متر از سطح دریا واقع شده‌است.

آب و هوا

این استان از نظر بارندگی و رطوبت دارای بارندگی نسبی و متوسط می‌باشد. در سال ۱۳۸۹ شهرستان قوچان با ۲۹۶ میلی‌متر بالاترین میزان بارندگی سالیانه و شهرستان گناباد با ۷۱ میلی‌متر کمترین میزان بارندگی سالیانه را در بین مراکز شهرستان‌های دارای ایستگاه هواشناسی دارا بوده‌است.

جنگل‌ها

استان خراسان رضوی از لحاظ تقسیمات رویش گیاهی جزء ناحیه ایران تورانی به‌شمار می‌رود. مساحت کل جنگل‌های استان در سال ۱۳۹۵، ۹۹۶۲،۰۵۷ کیلومتر مربع (حدود ۷،۵٪ مساحت استان) است که شامل جنگل‌های نیمه‌خشک تا نیمه مرطوب و جنگل‌های خشک و بیابانی است (روزنامه قدس، ۱۳۹۵)

منبع: یافته‌های پژوهش

جمعیت خراسان رضوی بر اساس آمار سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۵)، برابر ۶،۴۳۴،۵۰۱ نفر است که دومین استان ایران از نظر جمعیت محسوب می‌شود. همچنین بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۹۵ از کل جمعیت استان تعداد ۲۱۹،۴۴۲ نفر با تابعیت افغانستان ساکن استان هستند. بر اساس آمار سرشماری ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ رشد جمعیت خراسان رضوی ۱،۶۸٪ است که اندکی بالاتر از نرخ رشد جمعیت ایران در این مدت (۱،۶۴٪) می‌باشد. شهر مشهد که مرکز خراسان رضوی است، بزرگترین شهر این استان نیز به‌شمار می‌رود که جمعیت آن، ۳،۰۰۱،۱۸۴ نفر (معادل ۴۶،۱٪ جمعیت استان) می‌باشد. (برای اطلاعات بیشتر، فهرست شهرهای استان خراسان رضوی را ببینید.)

جمعیت شهرهای بزرگ خراسان رضوی		
نام	شهرستان	جمعیت
مشهد	مشهد	۳۰۰۱۰۱۸۴
نیشابور	نیشابور	۲۶۴۰۳۷۵
سبزوار	سبزوار	۲۴۳۷۰۰
تربت	تربت	۱۴۰۰۱۹
حیدریه	حیدریه	
کاشمر	کاشمر	۱۰۲۲۸۲
قوچان	قوچان	۱۰۱۶۰۴

منبع: یافته‌های پژوهش

اقوام و زبان

با توجه به پیشینه تاریخی خراسان می‌توان گفت این منطقه جزو مراکز پراهمیت و بزرگ جمعیتی ایران محسوب می‌شود. با نگاهی به تاریخ این سرزمین پهناور و قرار گرفتن شهرهای مهمی چون مرو، سمرقند، بخارا، هرات، بلخ و بامیان در محل و همچنین هجوم اقوامی چون مغول‌ها، تیموری‌ها، ازبک‌ها و تاتارها همواره جمعیت آن دستخوش تحولات زیادی می‌شده و از این رو باعث شده که این منطقه محل زندگی اقوام مختلفی از نژادها و قومیت‌ها البته با فرهنگ ایرانی شود. به دلیل وجود اقوام مختلف، تنوع زبان در این استان وجود دارد به طوری که در قسمت وسیعی از شمال این منطقه محل سکونت ترک‌ها، کردها و ترکمن‌ها به ترتیب با گویش ترکی، کردی و ترکمنی است. در بخش شرق و جنوب خراسان نیز بلوچ‌ها ساکن هستند. طوایف و گروه‌های دیگر در ترکیب جمعیتی استان خراسان وجود دارد که عبارتند از: عرب‌ها در جنوب خراسان، اسماعیلیان در حوالی بیرجند و نیشابور، بختیاری‌ها در نوخندان، درگز، هزاره‌ها در شمال و شرق خراسان، تاجیک‌ها در شرق خراسان و مشهد، حیدری‌ها در تربت حیدریه.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان خراسان رضوی، مهم‌ترین و اصلی‌ترین کانون زیستی در شرق ایران است و به عنوان مرکز ثقل فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور در این منطقه محسوب می‌شود. این استان به دلیل قرار داشتن «بارگاه مقدس امام رضا (ع)» و نیز به دلیل مجاورت با کشورهای ترکمنستان و افغانستان و همچنین رواج گردشگری دینی باعث رونق فعالیت‌های بازرگانی و گسترش مسائل سوق الحیثی شده است. از گذشته‌های دور، بخش بزرگ تولیدات خراسان را، فرآورده‌های کشاورزی و صنایع دستی به خود اختصاص داده است. از این رو بخش بزرگ کالای

صادراتی استان خراسان در سطح ملی، فرآورده‌های کشاورزی چون: گندم، زعفران، زرشک، کشمش، پوست دام بوده، و به دلیل وجود زمین‌های مرغوب زارعی و آب فراوان در دشت‌ها و دره‌های حاصلخیز این استان امکان تولید فرآورده‌های سردسیری، نیمه گرمسیری و گرمسیری مانند گردو، بادام، سیب، گلابی، پسته، خرما و مرکبات را فراهم کرده است. در مورد هنرهای دستی می‌توان به: فرش، فیروزه تراشیده شده، پوستین و غیره اشاره کرد. علاوه بر این‌ها، زایران «حرم مقدس امام رضا (ع)»، مقداری از کالای ناحیه ای خود را برای فروش به مشهد می‌آورند و به هنگام بازگشت، سوغات و بخشی از نیازهای مصرفی خویش را از آنجا خریداری می‌کنند، که این خود عامل موثر در افزایش رونق بازرگانی در خراسان، به ویژه شهر می‌شود. همچنین خراسان از مهم ترین مناطق پرورش دام در ایران به شمار می‌آید. پرورش دام در استان به شکل‌های گوناگون چون کوچ نشینی، رمه گردانی، روستایی و تلفیق دامداری و دامپروری صنعتی دیده می‌شود. مهم ترین دام‌هایی که در خراسان پرورش داده می‌شوند، گوسفند، بز، گاو، گاو میش و شتر است. فعالیت گاوداری به شیوه صنعتی برای تولید شیر و گوشت در خراسان از اهمیت زیادی برخوردار است. خراسان رضوی از مهم ترین مراکز صنایع دستی ایران محسوب می‌شود. از صنایع دستی این استان می‌توان به فیروزه، پوستین دوزی و فرش بافی اشاره کرد. ذخیره‌های زغال سنگ، مس، روی، آهن، منگنز، خاک نسوز، منیزیت، گل سفید، سنگ‌های ساختمان، مانند مرمریت، تراورتن، سنگ آهن و گچ، در استان یافت می‌شود. کاوش‌های پیرامون طبس، از وجود ذخایر بزرگ اورانیوم، رادیوم و توریم خبر می‌دهد. این منابع از لحاظ تأمین انرژی، از ارزش اقتصادی بالایی برخوردارند.

تحقیق حاضر از منظر پارادایم از نوع تحقیقات تفسیری می‌باشد. محقق با پیش فرض تفسیری مسئله پژوهش را ارزیابی و مورد واکاوی قرار می‌دهد. و رویکرد کیفی را برای حل مسئله خود برمی‌گزیند. از لحاظ استراتژی از نوع تحقیقات برخواسته از نظریه داده بنیاد و از نظر تاکتیک تحلیل محتوی پنهان می‌باشد. در این تحقیق از مصاحبه‌ی عمیق به عنوان اصلی ترین ابزار جمع آوری داده‌ها استفاده شد. بدین صورت که محقق با استفاده از روش تحلیل محتوای مصاحبه‌های صورت گرفته توسط مصاحبه‌های عمیق با خبرگان و متخصصان حوزه مدیریت ورزشی و مدیران و کارشناسان واقف بر مسئله در وزارت ورزش و ارگان‌های ورزشی و دانشگاه‌ها مبادرت به جمع‌آوری داده در قالب فرمت متن، صوت نمود. سپس محقق مبادرت به کدگذاری اولیه مبانی جمع آوری شده نمود تا به مقولات و ویژگی‌ها و ابعاد عوامل موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی بپردازد. محقق پس از اشباع نظری در خصوص شناسایی عوامل موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی خراسان رضوی مبادرت به ارائه نتایج به خبرگان جهت تایید

شاخص‌ها و مقولات اکتشاف شده در قالب روش دلفی نمود در این راستا ابتدا مطالعات کتابخانه‌ای به عنوان مسیر شناسایی الگوی اولیه و خام تحقیق انجام گرفته است. سپس در گام بعدی، به منظور دستیابی به شکل اصلی و اعتبار یافته‌ی عوامل نظری مورد بحث، روش تحقیق کیفی بوسیله مصاحبه‌های نخبگان و متخصصان آغاز شده است. جامعه آماری پژوهش در بخش اول شامل اعضاء هیئت علمی رشته مدیریت ورزشی، مدیران اجرایی وزارت ورزش و جوانان و مدیران خبره اماکن ورزشی می‌باشند لازم به ذکر است که در این مرحله از تحقیق، همچون رویه‌ی موجود در پژوهش‌های کیفی به جای نمونه‌گیری احتمالی از نمونه‌گیری هدفمند (روش گلوله برفی) استفاده شده است. جهت تایید روایی مشارکت کنندگان، مرحله کدگذاری محوری را بازبینی و نظر خود را در ارتباط با آن ابراز کردند. دیدگاه ایشان در مرحله کدگذاری محوری اعمال شده است. همچنین به طور همزمان از مشارکت کنندگان در تحلیل و تفسیر داده‌ها کمک گرفته شد. در ادامه و به منظور محاسبه ضرایب پایایی تحقیق از روش پایایی باز آزمون جهت تعیین ضریب پایایی استفاده شد. برای مصاحبه پایایی باز آزمون از میان مصاحبه‌های انجام گرفته چند مصاحبه به عنوان نمونه انتخاب شد و هر کدام از آنها در یک فاصله زمانی مشخص مجدداً کدگذاری شد. سپس کدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی برای هر کدام از مصاحبه‌ها با هم مقایسه گردید. در تحقیق حاضر در این تحقیق چهار مصاحبه به شرح ذیل جهت انجام پایایی باز آزمون انتخاب شده و در فاصله زمانی حدود یکماه پس از انجام کدگذاری اول مجدداً کدگذاری شده اند که نتایج حاصل به شرح زیر به دست آمد (جدول ۱):

جدول ۱. نتایج پایایی کدگذار باز آزمون

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی باز آزمون (به درصد)
۱	P1	۴۶	۳۷	۹	۰/۷۹
۲	P2	۳۵	۲۶	۹	۰/۷۱
۳	P3	۳۹	۳۰	۹	۰/۷۵
۴	P4	۵۰	۳۹	۱۱	۰/۷۶
	مجموع:	۱۷۰	۱۳۲	۲۹	۰/۷۶

منبع: یافته‌های پژوهش

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، در تحقیق حاضر ابتدا اظهار نظر خبرگان (متن) کدگذاری و در گام بعدی مقوله بندی گردید. نهایتاً مقوله‌های شناسایی شده (شناسه‌های مفهومی) با توجه به الگوی مفهومی تحقیق (مفاهیم، مولفه‌ها و شاخص‌ها) تحلیل و در مورد اضافه شدن مولفه‌های جدید جمع‌بندی صورت گرفت. این فرایند توسط نرم افزار MAXQDA ورژن ۱۸ استفاده شده است.

یافته‌ها

نتایج توصیفی تحقیق نشان داد با توجه به فراوانی مشاهده شده در فراوانی نمونه ۸۰ درصد حجم نمونه بخش کیفی را آقایان و ۲۰ درصد فراوانی را خانم‌ها تشکیل می‌دهند. در خصوص ترکیب وضعیت پست/ سمت اعضاء مصاحبه شونده تحقیق نشان می‌دهد ۳۳/۳ درصد از اعضاء مدیران شاغل در اداره کل ورزش و جوانان استان خراسان شمالی، ۴۷ درصد اساتید مدیریت ورزشی دانشگاه و ۲۰ درصد مدیران خبره حوزه اماکن ورزشی را شامل می‌شدند. یافته‌های توصیفی تحقیق حاکی از آن بود که ۴۷ درصد از اعضاء مصاحبه شونده دارای مدرک تحصیلی دکتری، ۳۳ درصد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و ۲۰ درصد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی می‌باشند. همچنین

مشاهده شد که که ۱۳ درصد از اعضا مصاحبه شونده دارای سابقه سی سال به بالا، ۶۰ درصد درای سابقه ۲۱-۳۰ سال و ۲۷ درصد از اعضا نمونه تحقیق دارای سابقه ۱۱-۲۰ سال می‌باشند (جدول ۲).

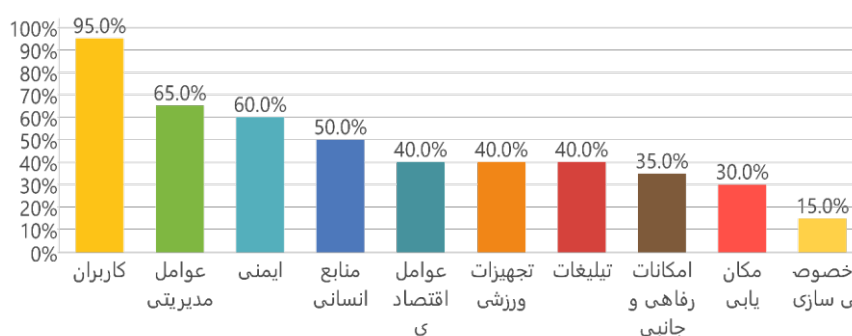
جدول ۲. ترکیب جنسیتی اعضاء نمونه

جنسیت	فرآوانی	درصد فرآوانی	درصد فرآوانی معتبر
زن	۳	۲۰	۲۰
مرد	۱۲	۸۰	۸۰
مديران شاغل در اداره كل ورزش و جوانان استان خراسان رضوی	۵	۰۰.۳۳	۰۰.۳۳
اساتید دانشگاهی	۷	۰۰.۴۷	۰۰.۴۷
مديران مجموعه‌های ورزشی استان	۳	۰۰.۲۰	۰۰.۲۰
دکتری	۷	۴۷	۴۷
مدرک تحصیلی	۵	۳۳	۳۳
کارشناسی ارشد	۳	۲۰	۲۰
کارشناسی	۲	۱۳	۰۰.۱۳
سی به بالا	۹	۰۰.۶۰	۰۰.۶۰
وضعیت سنی	۴	۰۰.۲۷	۰۰.۲۷
۲۰ تا ۱۱ سال			

منبع: یافته‌های پژوهش

در ادامه و به منظور تجزیه و تحلیل کیفی داده‌ها محقق به منظور کشف و احصاء مدل و تدوین مدل توسعه پایدار اماکن ورزشی خراسان رضوی مبتنی بر تئوری داده بنیاد از روش چارمز (۲۰۰۶) استفاده می‌کند. پس از تجزیه و تحلیل و خرد کردن واحدهای معنادار ۱۸۳ گزاره اولیه با فرآوانی‌های مختلف استخراج گردیدند. و در نهایت این ۱۸۳ گزاره اولیه با مجموع ۲۸۹ فرآوانی آماده دسته بندی و تشکیل مقولات شد. پس از انجام فرایند کدگذاری باز و محوری ۱۰ مقوله اصلی در بخش عوامل موثر بر فساد در توسعه پایدار احصاء گردید که خود متشکل مقولات فرعی تر. کدها و گزاره‌های اولیه با ضرایب فرآوانی مختلف می‌باشد. نمودار (۱) درصد فرآوانی نظرات خبرگان بر مقولات اصلی احصاء شده در توسعه پایدار را نشان می‌دهد. نمودار توصیفی مربوط به مقولات احصاء شده حاکی از آن است که مقولات کاربران موثر بر توسعه پایدار از طرف خبرگان تحقیق با درصد فرآوانی ۹۵ درصد بیشترین اهمیت و خصوصی سازی موثر بر توسعه پایدار با ۱۵ درصد کترین فرآوانی را از آن خود کردند. عوامل مدیریتی، ایمنی، و منابع انسانی از مقولات حائز اهمیت یاد شده بودند.

عوامل موثر

نمودار (۱) درصد فرآوانی نظرات خبرگان در خصوص عوامل موثر احصاء شده

منبع: یافته‌های پژوهش

در ادامه به منظور تبیین مقولات اصلی و فرعی حاصل از فرایند کدگذاری باز و محوری از ماتریس شنون استفاده شد (شکل ۱). عامل اقتصادی با ضریب اهمیت ۱۶، عامل تبلیغات با ضریب اهمیت ۱۰ شامل (تبلیغات ارکان ورزش (۵)، تبلیغات رسانه‌های اجتماعی و ملی (۵))، مقوله اصلی کاربران شامل ضرایب اهمیت ۶۶ (شامل، دسترسی (۱۱))، مشارکت

مردمی (۲۲)، عوامل فرهنگی (۲۰)، معیارهای جمعیتی (۱۳)) که بیشترین ضریب اهمیت را در بین عوامل احصاء شده داشت، مقوله اصلی عوامل مدیریتی با ضریب اهمیت ۴۲ (شامل مدیریت اجرایی (۶)، مدیریت ارتباطات (۶)، مدیریت آموزشی (۵)، مدیریت استراتژیک (۸) و مدیریت اماکن و تجهیزات (۱۷))، مقوله اصلی منابع انسانی با ضریب اهمیت ۳۱ (مشتری مداری (۳)، توانمندسازی کارکنان (۳)، مشارکت کارکنان (۴)، سلامت و رضایت کارکنان (۴)، عملکرد کارکنان و رضایت آنان (۴)، آموزش و توسعه کارکنان (۶)، برنامه ریزی و منابع انسانی (۲)، جذب و انتخاب کارکنان (۵))، مقوله اصلی امکانات رفاهی و جانبی با ضریب اهمیت ۲۱ (شامل: خدمات (۸) و امکانات (۱۲))، مقوله اصلی ایمنی با ضریب فراوانی ۱۸ (شامل، ایمنی ساخت و ساز (۹)، ایمنی تجهیزات (۵)، ایمنی فضا (۴))، مقوله اصلی مکان یابی با ضریب اهمیت ۵۵ (انتخاب زمین (۲۳)، کیفیت ساخت اماکن ورزشی (۳)، عوامل اقلیمی (۳)، عوامل زمین شناسی (۳) و ایمنی منطقه (۲۳)) که دومین عامل از لحاظ ضرایب اهمیت را برخوردار می باشد و در نهایت مقوله اثر گذار خصوصی سازی با ضریب اهمیت ۲۳ احصاء گردید. لازم به ذکر است پس از احصاء و استخراج مقولات محوری و با مطالعه مستمر ادبیات تحقیق هر کدام از مقولات محوری اصلی زیر مجموعه ۴ شاخص اصلی فرایند توسعه پایدار شامل عوامل اقتصادی، عوامل زیست محیطی، عوامل اجتماعی و عوامل نهادهای دولتی قرار گرفت که بدین ترتیب عامل محوری اقتصادی زیر مجموعه شاخص اقتصادی توسعه پایدار، عوامل تبلیغات، کاربران امکانات رفاهی زیر مجموعه شاخص اجتماعی توسعه پایدار، عوامل مدیریتی، منابع انسانی و خصوصی سازی زیر مجموعه شاخص نهادهای دولتی و در نهایت عوامل اکتشاف شده تجهیزات ورزشی، ایمنی و مکان یابی زیر مجموعه شاخص زیست محیطی توسعه پایدار قرار گرفت که در جدول ۳ مورد مشاهده می شود.

عوامل موثر	0
عوامل اقتصادی	16
تبلیغات	0
تبلیغات ارکان ورزش	5
رسانه های اجتماعی و ملی	5
کاربران	0
دسترسی	11
مشارکت مردمی	22
عوامل فرهنگی	20
معیارهای جمعیتی	13
عوامل مدیریتی	0
مدیریت اجرایی	6
مدیریت ارتباطات	6
مدیریت آموزشی	5
مدیریت استراتژیک	8
مدیریت اماکن و تجهیزات	17
منابع انسانی	0
مشتری مداری	3
توانمندسازی کارکنان	3
مشارکت کارکنان اماکن	4
سلامت و رضایت کارکنان	4
عملکرد کارکنان و قدردانی از آنان	0
آموزش و توسعه کارکنان	1
برنامه ریزی منابع انسانی	2
جذب و انتخاب کارکنان	5
تجهیزات ورزشی	0
استانداردها	13
زیبایی	5
فنی	12
حفظ و نگهداری	7
امکانات رفاهی و جانبی	1
خدمات	8
امکانات	12
ایمنی	0
ایمنی ساخت و ساز	9
ایمنی تجهیزات	5
ایمنی فضا	4
مکان یابی	0
انتخاب زمین	23
کیفیت ساخت اماکن ورزشی	3
عوامل اقلیمی	2
عوامل زمین شناسی	3
ایمنی منطقه	3
خصوصی سازی	23
SUM	18 29 11 8 18 43 4 4 7 7 5 31 7 2 27 29 4 5 3 27 289

منبع: یافته های پژوهش

در ادامه و بعد از نمایش ماتریس شنون جدول (۳) کدها و مفاهیم اولیه، مقولات فرعی و اصلی عوامل موثر بر توسعه پایدار در اماکن ورزشی خراسان شمالی را نمایش می‌دهد.

جدول (۳) مفاهیم/کدهای اولیه، مقولات فرعی و اصلی عوامل موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی خراسان شمالی

مقوله اصلی	مقوله فرعی	کدهای اولیه
شاخص اقتصادی	عوامل اقتصادی دولتی،	تزریق اعتبارات لازم از طریق جذب خیرین و حامیان غیر دولتی، توسعه اقتصادی و درآمد زایی مجتمع‌های ورزشی، تزریق منابع مالی از سوی حامیان ورزش
		تبلیغات ارکان ورزش
		تبلیغ و فرهنگسازی مطبوعات و صدا و سیما، تبلیغات رسانه‌های ملی، روزنامه‌ها در خصوص توسعه اماکن، خبررسانی شبکه‌های اجتماعی و ملی
شاخص اجتماعی	مشارکت مردمی	اختصاص مسیرهای حمل و نقل شهری در مسیر اماکن ورزشی، اعمال سانس خانوادگی به مناطق مسکونی اماکن ورزشی، دسترسی یکسان آقایان و بانوان توزیع مناسب فضاهای ورزشی با توجه به جمعیت هر منطقه،
		ایجاد حس رضایت مندی از فضای ورزشی، افزایش میانگین ساعات استفاده از فضاهای ورزشی، جذب ورزشکاران و تماشاچیان با برگزاری مسابقات و تمرینات ورزشی، تسهیل خدمات رفاهی در ورزشگاه‌ها و اماکن با رویکرد مشارکت پذیری، شناسایی و برطرف کردن موانع مشارکت مردم در اماکن ورزشی، برنامه ریز جهت برگزاری رویدادهای مهیج، کاهش هزینه‌های استفاده از تجهیزات و اماکن، تسهیل حمل و نقل عمومی جهت دسترسی به اماکن ورزشی، استفاده از قهرمان و چهره‌های ورزشی در برگزاری رویدادها، برنامه‌ریزی‌های مختلف جهت حضور کاربران و مشتریان، تشویق مردم به استفاده از اماکن ورزشی،
		توجه به جغرافیای فرهنگی استان در توسعه اماکن، نگرش مثبت انمه جمعه شهرستان‌ها و استان نسبت به ورزش استان، تدبیر با برخورد با نندال‌ها و پیشگیری از اشاعه و نندالیسم، نگرش خانواده‌ها به استفاده بهینه از اماکن ورزشی و آموزش به فرزندان، نگاه فرهنگی مسئولین به ورزش و حمایت از توسعه اماکن، برگزاری رویدادها و جشنواره‌های فرهنگی در اماکن ورزشی استان، ایجاد حس مسئولیت پذیری نسبت به امکانات و تجهیزات اماکن، برگزاری کارگاه‌های آموزشی به منظور نگهداری اماکن، تعامل با ارکان مختلف شهری جهت نهادینه سازی فرهنگ ورزش، برگزاری رویدادهای آموزشی در اماکن ورزشی، آموزش فرهنگ نگهداری اماکن در مدارس، اشاعه فرهنگ ورزش در جامعه، گسترش میل به ورزش در رده‌های سنی مختلف،
شاخص دولتی	معیارهای جمعیتی	طراحی و ساخت فضاها متناسب با اقبال مختلف جامعه، استفاده از ظرفیت داوطلبی در برقراری امنیت در ورزشگاه‌ها، توجه به امنیت اماکن ورزشی و حوزه HSE، اختصاص پارکینگ مناسب جمعیت در اماکن ورزشی، توجه به ورودی‌ها و خروجی‌های استاندارد در ورزشگاه‌ها، توجه به نکات مدیریت بحران در کنترل جمعیت حاضر در ورزشگاه‌ها، توجه به تراکم جمعیت در ساخت اماکن ورزشی، توجه به امکان جلب ورزشکار و تماشاگر بیشتر،
		سپردن امور به دست مدیران فعال و پویا، خلاقیت و نوآوری نیروی انسانی، توجه به شایسته سالاری در احراز مدیریت اماکن، استفاده از پرسنل متخصص و با انگیزه و با تخصص در مجموعه‌های ورزشی،
		احساس مسئولیت و تقوای لازم جهت پیشبرد اهداف ورزشی، هم افزایی و تعامل با برنامه‌های شهرداری، رفع موانع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و غیره، ارتباط با مدیران شهرداری‌ها و تعامل با سازمان‌های دیگر،
شاخص دولتی	مدیریت اجرایی	اعزام پرسنل به دوره‌ها و کارگاه‌های مربوط به اماکن ورزشی، برگزاری کارگاه‌های علمی و تخصصی جهت مدیریت علمی اماکن، تعامل با دانشگاه‌های استان جهت تحقیقات علمی در حوزه اماکن ورزشی، برگزاری دوره‌های آموزشی، برنامه‌های ورزشی - اجتماعی مدون و کارا برای شهروندان منطقه،
		حفظ اعتبارات مربوط به اماکن توسط مدیران اماکن، نظارت و ارزشیابی فعالیت‌های فضای ورزشی، تجهیز امکانات فرهنگی منطقه، تلاش برای تدوین سیاستهای فرهنگی، ایجاد و گسترش کانونهای تفریحی - ورزشی، زمینه سازی مشارکت مردم در ورزش‌های همگانی، کیفیت برنامه‌های ارائه شده توسط مکان ورزشی،
		فراهم نمودن امکان دسترسی ساکنان به امکانات فرهنگی - تفریحی، تدوین شاخص‌های نظارت و ارزیابی اماکن ورزشی، تدوین شاخص‌های حفظ و نگهداری در خصوص نوع اماکن ورزشی، توجه به استانداردهای بین المللی جهت حفظ و نگهداری اماکن، همکاری جهت بازسازی مکانهای ورزشی، افزایش تعداد اماکن و فضاهای ورزشی، بکارگیری پیمانکاران و طراحان زبده اماکن ورزشی، ساخت و ساز اصولی و نظارت مسئولین مربوطه،
شاخص دولتی	مشتری مداری	ایجاد بازتاب مثبت در اذهان مشتریان اماکن، برخورد مناسب کارکنان ورزشگاه و نیروی‌های برقراری امنیت،
		تعامل کارکنان در سراسر سازمان، تسهیم مهارت‌ها و ارتباطات موثر در کارکنان، توسعه دانش و قابلیت کارکنان،
		تدوین استراتژی به منظور تشویق مشارکت کارکنان در کار تیمی، طراحی سازو کارهای ویژه مشارکت کارکنان در بهبودها و نوآوری،

عوامل موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی خراسان رضوی

خراسان رضوی

کارکنان اماکن	طراحی سازو کارهایی برای مشارکت کارکنان در فعالیت‌های تیمی،		
سلامت و رضایت کارکنان	اندازه‌گیری و ارزیابی رضایت کارکنان، تبه محیط کاری که ایمنی، امنیت و رفاه کارکنان را تامین کند. برقراری رابطه هماهنگ بین مدیریت و کارکنان اتحادیه‌ها، اطلاع‌رسانی به تمام کارکنان در خصوص استراتژیا، خط‌مشی‌ها		
عملکرد کارکنان و قسدردانی از آنان	همسویی سیاست‌های جبران خدمات و مزایا با استراتژی‌های منابع، طراحی و توسعه طرح‌های جبران خدمات و مزایا بر مبنای خط‌مشی، مدیریت عملکرد کارکنان به منظور رسیدن به اهداف و استراتژی‌ها، تدوین طرح‌های پاداش و قسدردانی به منظور حمایت از ارزش‌ها و اهداف،		
آموزش و توسعه کارکنان	آموزش نیروهای انسانی شاغل در فضاهای ورزشی، برگزاری دوره‌های توجیهی برای کارکنان جدید و کارکنان موجود، ارزیابی یادگیری کسب شده توسط کارکنان، داشتن یک برنامه جامع یادگیری کارکنان، انجام تجزه و تحلیل نیازهای یادگیری بطور منظم در راستای اهداف، مشارکت مدیران صف در برنامه‌های توسعه مسیر شغلی کارکنان،		
برنامه‌ریزی منابع انسانی	مشارکت مدیران و کارکنان در تدوین استراتژی‌های توسعه‌ای، تدوین اهداف منابع انسانی برای استراتژی‌های منابع انسانی در اماکن،		
جذب و انتخاب کارکنان	استفاده از مربیان متخصص و مجرب در اماکن ورزشی، مشارکت مدیران صف در فرایند جذب و استخدام کارکنان، همسویی فرایند جذب و استخدام با خط‌مشی‌های کلی ادارات کل، شناسایی ویژگی‌ها و مهارت‌های مورد نیاز کارکنان بالقوه،		
استاندارها	منطبق بودن فضای ورزشی با نیاز کاربران، تجهیزات و کیفیت امکانات اماکن ورزشی، پارکینگ‌های دارای ظرفیت متناسب با اماکن، دسترسی راحت به استادیوم،	تجهیزات ورزشی	شاخص زیست محیطی
زیبایی	کیفیت نور و رنگ‌های استادیوم، نوساز و زیبا بودن فضا، زیبایی تجهیزات مورد استفاده در اماکن، کیفیت اسکوربورد ورزشگاه‌ها، رعایت قوانین و ضوابط فنی و مهندسی، قابلیت توسعه پذیری تجهیزات، تجهیز لوازم و امکانات مورد نیاز در اماکن ورزشی موجود،		
فنی	تخصیص فضای کافی مطابق با استانداردها، درجه حرارت مطلوب بین ۱۵ تا ۲۰، سیستم دمایی، راحتی صندلی‌های تماشاگران، شرایط فیزیکی مناسب: نور، تهویه، کف پوش، حفظ و نگهداری،		
حفظ و نگهداری	توانایی سرویس دهی به چندین رشته ورزشی، امکانات بهداشتی: سرویس بهداشتی و دوش، توجه به نظافت و تمیزی استادیوم،		
خدمات	وجود بیمه حوادث برای تمام نیروهای استفاده‌کننده از اماکن، بر طرف کردن کاستی‌های اماکن ورزشی جهت ارائه خدمات مناسب، ارائه خدمات بهداشتی، وجود تجهیزات پزشکی و کمک‌های اولیه، دسترسی به مراکز بهداشتی درمان، ارائه خدمات غیر ورزشی در اماکن،	مکانات رفاهی و جانبی	شاخص اجتماعی
امکانات	کنترل دقیق سیستم‌های گرمایش و سرمایش، انبار تجهیزات و وسایل ورزشی، سیستم دوربین مدار بسته، اتاق اختصاصی مربیان و داوران، کمدهای مخصوص کاربران و پرسنل، ساخت مجتمع‌های تجاری ورزشی در استادیوم‌ها، دسترسی به مراکز تفریحی و اقامتگاهی، امکانات رفاهی یوفه و پارکینگ، ارائه خدمات غذایی سالم و نظارت بر یوفه‌ها،		
ایمنی ساخت و ساز	ملاحظات ایمنی در ساخت و بهره‌گیری، رعایت نکات ایمنی در ساخت، وجود استانداردهای ایمنی سازی ورودی‌ها و خروجی‌ها، فاصله دیوارها از زمین بازی در حد استاندارد، تهویه مناسب در اماکن سرپوشیده، رعایت استاندارد نصب تاسیسات گازی و قابل اشتعال، ترمیم بافت کهنه و فرسوده اماکن ورزشی،	ایمنی	
ایمنی تجهیزات	امکانات و تسهیلات پزشکی و کمک‌های اولیه، وجود وسایل اطفای حریق، وجود گیت‌های استاندارد جهت ورود و خروج، تثبیت تیرکها در محل فضای مسابقات و بازی، استفاده از فوم و تشک در دیوارها به اندازه قد انسان،		
ایمنی فضا	اقلام و وسایط ورزشی استاندارد، کف پوش‌ها، چمن مصنوعی و طبیعی استاندارد، برخورداری از تجهیزات ورزشی مناسب و استاندارد، وجود فضای خالی جهت کنترل تراکم جمعیت،		
انتخاب زمین عمومی	فاصله از خیابان‌های اصلی، فاصله از مراکز فرهنگی و آموزشی، سهولت دسترسی به فضای ورزشی، آسایش همسایگان، شیب کم زمین، قیمت زمین، فاصله از مناطق مسکونی، فاصله مناسب اماکن با مرکز شهر، ارتباط منطقی بین تاسیسات ورزشی مجاور هم، دسترسی به تاسیسات زیربنایی آب، برق، فاضلاب، قابلیت جذب آب و برف زمین، توسعه پذیری در آینده، دسترسی پیاده و نقلیه عمومی	مکان بین	شاخص زیست محیطی
کیفیت ساخت اماکن ورزشی	کیفیت سطوح و کف پوش، روشنایی داخلی و پیرامون، طراحی و ساخت فضای درونی و خط‌کشی‌های داخل زمین،		
عوامل اقلیمی	آب و هوا و دمای منطقه، سرعت باد، بارش، ساعات آفتابی و وضعیت دمایی، عوامل زمین شناسی، در نظر گرفتن عوامل طبیعی، فاصله از گسل، ترکیب، پراکندگی و ساختار بستر زمین،		
ایمنی منطقه	در نظر گرفتن حریم رودخانه، در نظر گرفتن لوله‌های گاز، خطوط انتقال نیرو برق،		
همکاری شهرداری برای اعطای تسهیلات صدور نقشه و مجوز، وام بانکی با سود مشارکت کم و مناسب، ارائه آمارها و اطلاعات دقیق از وضع موجود اماکن، شناسایی و در اختیار قرار دادن زمین‌های ارزان و مناسب، اعطای تسهیلات ویژه قانونی و اجرایی از سوی نهادهای دولتی، اعطای موافقت اصولی برای احداث اماکن، حمایت ارگان‌های قانون‌گذار و نظارتی، تجهیز کالا و خدمات مورد نیاز		تسهیلات دولتی	شاخص دولتی

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه گیری و دستاورد علمی پژوهشی

نتایج ماتریس شنون (سوال اول) حاکی از آن بود که ۱۰ مقوله اصلی شامل عوامل اقتصادی، عامل تبلیغات (تبلیغات ارکان ورزش و تبلیغات رسانه‌های اجتماعی و ملی)، عامل کاربران (دسترسی، مشارکت مردمی، عوامل فرهنگی و معیارهای جمعیتی)، عوامل مدیریتی (مدیریت اجرایی، مدیریت ارتباطات، مدیریت آموزشی، مدیریت استراتژیک و مدیریت اماکن و تجهیزات ورزشی)، عامل منابع انسانی (مشتري مداری، توانمندی کارکنان، مشارکت کارکنان، سلامت و رضایت کارکنان، عملکرد کارکنان و رضایت آنان، آموزش و توسعه کارکنان، برنامه‌ریزی و منابع انسانی و جذب و انتخاب کارکنان)، عامل تجهیزات ورزشی (استانداردها، زیبایی، فنی و حفظ و نگهداری)، عامل امکانات رفاهی و جانبی (خدمات و امکانات)، عامل ایمنی (ایمنی ساخت و ساز، ایمنی تجهیزات و ایمنی فضا)، عامل مکان یابی (انتخاب زمین، کیفیت ساخت اماکن ورزشی، عوامل اقلیمی، عوامل زمین شناسی و ایمنی منطقه) و در نهایت عامل خصوصی سازی به عنوان عوامل موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی استان خراسان شمالی وجود دارد. لازم به ذکر است پس از احصاء و استخراج مقولات محوری و با مطالعه مستمر ادبیات تحقیق، هر کدام از مقولات محوری زیر مجموعه ۴ شاخص اصلی فرایند توسعه پایدار شامل عوامل اقتصادی، عوامل زیست محیطی، عوامل اجتماعی و عوامل نهادهای دولتی قرار گرفت که بدین ترتیب عامل محوری اقتصادی زیر مجموعه شاخص اقتصادی توسعه پایدار، عوامل تبلیغات، کاربران و امکانات رفاهی و جانبی زیر مجموعه شاخص اجتماعی توسعه پایدار، عوامل مدیریتی، منابع انسانی و خصوصی سازی زیر مجموعه شاخص نهادهای دولتی و در نهایت عوامل اکتشاف شده تجهیزات ورزشی، ایمنی و مکان یابی زیر مجموعه شاخص زیست محیطی توسعه پایدار قرار گرفت. در توضیح نتیجه به دست آمده، باید بیان داشت که توسعه پایدار فرایندی است که آینده‌ای مطلوب را برای جوامع بشری متصور می‌شود که در آن شرایط زندگی و استفاده از منابع، بدون آسیب رساندن به یکپارچگی، زیبایی و ثبات نظام‌های حیاتی، نیازهای انسان را برطرف می‌سازد. در واقع توسعه پایدار راه حلهایی را برای الگوهای فانی ساختاری، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی توسعه ارائه می‌دهد تا بتواند از بروز مسائلی همچون نابودی منابع طبیعی، تخریب سامانه‌های زیستی، آلودگی، تغییرات آب و هوایی، افزایش بی‌رویه جمعیت، بی‌عدالتی و پایین آمدن کیفیت زندگی انسان‌های حال و آینده جلوگیری کند. بنابراین لازم است که در هر امری به وجوه توسعه پایدار توجه شود و لذا، توسعه پایدار در توسعه اماکن ورزشی به عنوان فضاهایی بسیار مهم که مورد استفاده جمع کثیری از افراد جامعه قرار می‌گیرد، از اهمیت بسزایی برخوردار است. حال باید توجه داشت که عوامل بسیاری می‌توانند در مسیر توسعه پایدار اماکن ورزشی موثر باشند که در این تحقیق به صورت تخصصی، عوامل موثر در توسعه پایدار اماکن ورزشی استان خراسان شمالی مورد بررسی قرار گرفت و نتیجه نشان دارد که عوامل متعددی در این راستا دخالت دارند. با توجه به نظرات گروه متخصص تحقیق، یکی از عوامل اصلی موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی استان را عوامل اقتصادی تشکیل می‌دهد که این نتیجه هم راستا با نتایج کوسگارد و همکاران (۲۰۱۲) که اظهار داشتند شرکت‌های حامی ساخت و ساز اماکن ورزشی با استفاده از این فرصت، درآمدزایی را برای شرکت‌هایشان به ارمغان آوردند همسو می‌باشد. همچنین چاپین (۲۰۰۰) از فرصت تجهیز امکانات و اماکن ورزشی در ایالات متحده مناطق درون شهری را که تبدیل به ویرانه شده بودند تبدیل به محلی برای کسب درآمد حلال برای شرکت‌هایشان و

عوامل ساخت و ساز اماکن کردند. بر کسی پوشیده نیست که امروزه تمامی فعالیت‌های بشر به نوعی مستلزم هزینه‌های مختلف است و اماکن ورزشی نیز از این قاعده مستثنا نبوده و در ساخت و تجهیز آن‌ها نیاز به منابع مالی فراوانی است. لذا باید با تزریق اعتبارات لازم از طریق جذب خیرین و حامیان غیر دولتی، توسعه اقتصادی و درآمد زایی مجتمع‌های ورزشی و نیز تزریق منابع مالی از سوی حامیان دولتی، بخشی از این هزینه‌ها تامین گردد. البته بجز منابع دولتی و کمک‌های خیرین، روش‌های درآمدزایی مختلفی نیز وجود دارد که می‌توان به وسیله آن‌ها، ضمن ارتقای وضعیت اجتماعی موجود در بحث توسعه پایدار، بخشی از نیازهای مالی و اقتصادی این حوزه را فراهم کند. به عنوان نمونه می‌توان با سازوکارهای بازاریابی مناسب و نیز توجه به خصوصی سازی در امر توسعه اماکن ورزشی، علاوه بر رفع مشکلات مالی موجود، زمینه بهبود و ارتقای عوامل دولتی و عوامل اجتماعی نیز فراهم آید. در همین راستا توجه به این نکته ضروری است که بخش زیادی از منابع مالی به ویژه به منظور حفظ و نگهداشت این اماکن که گاهی با هزینه‌های سرسام آوری همراه هستند، می‌تواند از طریق تبلیغات تامین شود. با توجه به نظر متخصصین مورد تحقیق، بخشی از تبلیغات در فضای تبلیغات ارکان ورزش شامل تبلیغات استفاده از فضای ورزشی جهت کسب درآمد، تبلیغات ستارگان ورزشی در پیج‌های شخصی، برگزاری جشنواره‌های مختلف به منظور تبلیغ و معرفی اماکن و اطلاع رسانی‌های دقیق در جهت پیشرفت‌های پروژه توسط روابط عمومی صورت پذیرفته و بخشی دیگر می‌تواند از طریق تبلیغات رسانه‌های اجتماعی و ملی مانند تبلیغ و فرهنگسازی مطبوعات و صدا و سیما، تبلیغات رسانه‌های ملی و روزنامه‌ها در خصوص توسعه اماکن، خبررسانی شبکه‌های استانی در خصوص توسعه فضاهای ورزشی و تبلیغات رسانه‌های اجتماعی وابسته به اداره کل صورت پذیرد. با این اوصاف، به نظر می‌رسد که بتوان با استفاده اصولی از بودجه‌های دولتی و برنامه‌ریزی صحیح جهت استفاده بهینه از پتانسیل‌های خیرین ورزشی و تبلیغات، بخش عظیمی از سرمایه لازم برای ارتقای شاخص اقتصادی در توسعه پایدار اماکن ورزشی استان خراسان شمالی را فراهم نمود.

در ادامه باید بیان داشت که عامل اجتماعی در توسعه پایدار می‌تواند مهم ترین مولفه توسعه پایدار محسوب شود چرا که تمامی فعالیت‌های همسو با توسعه پایدار با هدف ارتقای وضعیت اجتماعی افراد منطقه و کسب رضایت آنان (در کنار سایر عوامل) صورت می‌پذیرد و شاید به همین دلیل باشد که مهم ترین عامل شناسایی شده موثر در توسعه پایدار اماکن ورزشی این استان را عامل کاربران تشکیل می‌دهد. این یافته با نتایج آگونایت و همکاران (۲۰۱۹) که اظهار داشت توسعه اماکن ورزشی می‌بایست نیاز کاربران را برآورده سازد هم راستاست. همچنین جفری و ساکر (۲۰۱۵) و سازمان ملل (۲۰۱۵) نیز بر لزوم در نظر گرفتن رفاه حال بشر تاکید کرده است. دلیل اهمیت این عامل می‌تواند به این موضوع برگردد که اماکن ورزشی با هدف رفع نیازهای کاربران تاسیس و تجهیز می‌شود و لذا بایستی پیش از هر چیز دیگری، به نیازها و خواسته‌های کاربران توجه شود. در این راستا لازم است که مولفه‌های مهمی همچون دسترسی، مشارکت مردمی، عوامل فرهنگی و معیارهای جمعیتی مد نظر قرار گیرد. در واقع لازم است که مسیرهای حمل و نقل شهری در مسیر اماکن ورزشی اختصاص یافته و رفت و آمد کاربران را تسهیل نماید. همچنین، با اعمال سانس خانوادگی به مناطق مسکونی اماکن ورزشی و نیز دسترسی یکسان آقایان و بانوان توزیع مناسب فضاهای ورزشی با توجه به جمعیت هر منطقه می‌توان عدالت دسترسی برای تمام اقشار جامعه را فراهم

نموده و زیرساخت لازم برای افزایش مشارکت عمومی در فعالیتهای ورزشی را فراهم نمود. از طرف دیگر، باید توجه داشت که برخی عوامل فرهنگی تاثیر بسزایی در توسعه پایدار اماکن ورزشی دارند به طوری که نگرش مثبت ائمه جمعه شهرستانها و استان نسبت به ورزش استان و تدبیر مناسب برخورد با وندالها و پیشگیری از اشاعه وندالیسم بایستی مد نظر قرار گیرد و از پتانسیل های آنان به نحو احسن استفاده نمود. در واقع باید در توسعه اماکن ورزشی در استان به جغرافیای فرهنگی آن منطقه توجه ویژه ای شود چرا که نگرش خانوادهها به استفاده بهینه از اماکن ورزشی و آموزش به فرزندان، نگاه فرهنگی مسئولین به ورزش و حمایت از توسعه اماکن، برگزاری رویدادها و جشنوارههای فرهنگی در اماکن ورزشی استان، ایجاد حس مسئولیت پذیری نسبت به امکانات و تجهیزات اماکن می تواند با سایر استانها متفاوت باشد و بر اساس فرهنگ ورزشی موجود توسعه اماکن صورت پذیرد. شاخص اصلی دیگر در توسعه پایدار اماکن ورزشی خراسان شمالی را شاخص نهادهای دولتی تشکیل می دهد. شاخص مذکور از آن جهت اهمیت دارد که در کشور ما بجز درصد اندکی از اماکن ورزشی که بیشتر آن را هم باشگاههای بدنسازی و تناسب اندام تشکیل می دهد، سایر اماکن ورزشی تحت مدیریت و نظارت دولت بوده و در واقع می توان متولی اصلی توسعه اماکن ورزشی را دولت و سامانهای وابسته به آن دانست. بر این اساس، لازم است که عوامل و مولفه های مختلف دولتی نیز همگام با مسیر توسعه پایدار عمل نموده و زمینه دست یابی به این مهم را فراهم آورند. در این راستا، سه عامل مدیریتی، منابع انسانی و خصوصی سازی شناسایی شد که لازم به بررسی هستند. بر کسی پوشیده نیست که امروزه سازمانهایی می توانند موفق عمل کنند که از مدیریت کارآمد و موثری برخوردار باشند چرا که تمامی برنامهها و فعالیتهای سازمان تحت نظر و رهبری مدیران قرار می گیرد.

شاخص نهایی موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی خراسان رضوی را شاخص زیست محیطی تشکیل می داد. امروزه و در مبحث توسعه پایدار، یکی از شاخصهای مهمی که در تمام دنیا بر روی آن تاکید می شود، شاخصهای زیست محیطی است چرا که متأسفانه فعالیتهای مختلف بشر در طول سالیان موجب ایجاد لطمات جبران ناپذیر زیست محیطی شده است و بر این اساس، طرحهای مختلف توسعه پایدار تاکید ویژه ای بر این شاخص دارند. در رابطه با توسعه پایدار اماکن ورزشی خراسان شمالی نیز این شاخص جزء شاخصهای بسیار مهم بود به طوری که پس از عامل کاربران، عامل مکان یابی که بخشی از شاخص زیست محیطی را تشکیل می دهد، در ردیف دوم اهمیت عوامل موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی استان خراسان رضوی قرار داشت. این یافته با نتایج مسجاسز لیچ و همکاران (۲۰۱۴) که اظهار داشت (امکان ورزشی علاوه بر پیامدهای مثبت خود مانند: افزایش سطح رفاه، اشتغال، ارتباطات، حمل و نقل، برخورداری از امکانات و خدمات و...، احتمالاً دارای آثار نامطلوبی چون: مشکلات و مسائل زیست محیطی، معضلات فرهنگی، اجتماعی و... می باشند همسو می باشد. همچنین خدادادی (۱۳۹۷) و نات و همکاران (۲۰۱۵) در تحقیق خود به این نتیجه دست یافت که بین شاخص محیط زیستی و توسعه پایدار اماکن ورزشی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. در این رابطه باید توجه داشت که اماکن ورزشی معمولاً سازههایی هستند که برای استفاده بلند مدت ساخته می شوند و لذا لازم است در انتخاب زمین و کیفیت ساخت آنها به طور اصولی و مهندسی دقت شده و عوامل اقلیمی، عوامل زمین شناسی و ایمنی منطقه نیز لحاظ شود. با در نظر گرفتن عوامل اقلیمی استان و مواردی همچون آب و هوا و دمای منطقه، سرعت باد، میزان بارش، ساعات آفتابی و وضعیت دمایی، عوامل

زمین‌شناسی، در نظر گرفتن عوامل طبیعی، فاصله از گسل و ترکیب، پراکندگی و ساختار بستر زمین، مناسب‌ترین نوع بنا و مصالح برای ساخت اماکن ورزشی در استان انتخاب شود که این امر بایستی توسط مهندسان خبره صورت پذیرد. نکته مهم دیگری که در عامل مکان یابی باید مورد توجه قرار گیرد موضوع ایمنی منطقه است. بر کسی پوشیده نیست که اماکن ورزشی غالباً مملو از افرادی است که به عنوان ورزشکار یا تماشاگر به آن‌ها مراجعه می‌کنند و لذا، امنیت و ایمنی آنان باید یکی از دغدغه‌های اصلی مدیران این اماکن باشد. در حال حاضر، یکی از مهم‌ترین مشکلات شهرهای کشور استقرار نامناسب فضاهای ورزشی در میان سایر کاربری‌های شهری است به نحوی که بسیاری از افراد جامعه به علت عدم دسترسی به آن‌ها نمی‌توانند از مکان‌های ورزشی به صورت مطلوب استفاده نمایند و حل آن‌ها به برنامه‌ریزی و مدیریت در زمینه مکان یابی و سامان‌دهی فضاهای ورزشی نیاز دارد. تعیین مکان بهینه ورزشی از وظایف مهم برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان شهری است. با توجه به اینکه برخلاف اغلب دستگاه‌های اجرایی کشور، ۷۰ درصد بودجه ورزش در بخش عمرانی و ساخت اماکن ورزشی اختصاص می‌یابد، این اماکن باید به گونه‌ای در شهر واقع شوند که شهروندان به راحتی به آن دسترسی داشته باشند. بنابراین لازم است در ساخت فضاهای ورزشی، کاربری، تقسیمات کالبدی، شعاع دسترسی، الگوی توزیع و ظرفیت (ورزشکار-تماشاگر) و ایمن‌سازی به عنوان موارد کلیدی مورد توجه قرار گیرد. علاوه بر این، می‌توان گفت که برنامه‌ریزان سعی دارند تا توزیع مراکز خدماتی را در محیط‌های شهری بهینه سازند که این توزیع متناسب با توزیع جمعیتی و یا میزان تقاضا در نقاط مختلف است.

در همین راستا توجه به این نکته ضروری است که علاوه بر ساخت بخش کالبدی اماکن ورزشی، تجهیز آن‌ها به وسایل و امکانات مورد نیاز نیز بخش دوم کار را تشکیل می‌دهد و لذا، جهت ارتقای کیفیت ساخت و تجهیز اماکن ورزشی در استان، لازم است که تجهیزات مورد استفاده در این اماکن نیز از نظر استاندارد بودن، زیبایی، کاربرد فنی و حفظ و نگهداری مورد کارشناسی قرار بگیرند. بدین منظور ضروری است که فضای ورزشی با نیاز کاربران منطبق بوده و کیفیت تجهیزات و امکانات مورد استفاده در حد استانداردهای بین‌المللی باشد. بعلاوه، پارکینگ‌های دارای ظرفیت متناسب با اماکن باشند و دسترسی به استادیوم برای اقشار مختلف آسان باشد. همچنین، لازم است کیفیت نور و رنگ‌های استادیوم، نوساز و زیبا بودن فضا، زیبایی تجهیزات مورد استفاده در اماکن و کیفیت اسکوربرد ورزشگاه‌ها نیز توسط کارشناسان متخصص مورد تأیید واقع شود. اضافه بر موارد یاد شده، باید با رعایت قوانین و ضوابط فنی و مهندسی و بررسی قابلیت توسعه پذیری تجهیزات، تخصیص فضای کافی مطابق با استانداردها، تجهیز سیستم دمایی و راحتی صندلی‌های تماشاگران و...، زمینه ارتقای هرچه بیشتر کیفیت این اماکن فراهم شود. در نهایت به منظور پایداری بیشتر اماکن ورزشی، به نظر می‌رسد که توانایی سرویس‌دهی به چندین رشته ورزشی، امکانات بهداشتی و توجه به نظافت و تمیزی استادیوم بتواند در جذب هرچه بیشتر کاربران و استفاده بهینه از این اماکن موثر واقع شود. همچنین، اماکن ورزشی باید به گونه‌ای مکان یابی و احداث شوند که عموم مردم به آن دسترسی داشته باشند. در نهایت، عامل ایمنی اماکن وجود دارد که می‌تواند در ارتقای شاخص زیست محیطی توسعه پایدار اماکن ورزشی استان تاثیر بسزایی داشته باشد. اماکن ورزشی فرصت‌های مناسبی را برای رشد عاطفی، شناختی، ادراکی و اجتماعی گروه‌های مختلف جامعه ایجاد می‌کنند. لذا، ایجاد مکانی امن برای استفاده‌کنندگان از

اماکن ورزشی یکی از مهم‌ترین وظایف مدیران این اماکن می‌باشد. مسائل مربوط به ایمنی اماکن ورزشی و فضاهایی که در آن‌ها به فعالیت ورزشی پرداخته می‌شود، معمولاً کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد در صورتی که حوادث مربوط به برگزاری مسابقات و تمرینات آمادگی ورزشکاران می‌تواند پرهزینه و ناگوار باشد. اصطلاحاً "ایمنی مقدم بر کار" در اماکن ورزشی نیز باید در دستور کار مسئولین برنامه ریزی فعالیت‌های ورزشی و مدیران اماکن ورزشی قرار گیرد. وجود موانع و وسائل غیراستاندارد و خطرناک بعلاوه استفاده از وسائل مستهلک و فرسوده، بدون تردید موجب صدمات بدنی و حتی در مواردی سبب مرگ و میر استفاده‌کنندگان از اینگونه فضاها خواهد گردید. در حالیکه وجود بعضی از این گونه عوامل خطرزا می‌تواند موجب بروز صدمات به مرور زمان شود، بعضی دیگر از آنها ممکن است در لحظات خاص سبب خسارات شدید و در بعضی مواقع خسارات جانی و مالی جبران ناپذیر شود که منجر به دعاوی حقوقی خواهد شد. بنابراین، لازم است که مدیران اماکن ورزشی استان با انتخاب زمین مناسب برای ساخت اماکن ورزشی که در آن به فاصله از خیابان‌های اصلی، فاصله از مراکز فرهنگی و آموزشی، سهولت دسترسی به فضای ورزشی، آسایش همسایگان، شیب کم زمین، قیمت زمین، فاصله از مناطق مسکونی، فاصله مناسب اماکن با مرکز شهر، ارتباط منطقی بین تاسیسات ورزشی مجاور هم، دسترسی به تاسیسات زیربنایی آب، برق، فاضلاب، قابلیت جذب آب و برف زمین، توسعه پذیری در آینده و دسترسی پیاده و نقلیه عمومی توجه شده است، ایمنی پایدار این اماکن را تضمین کنند. همچنین، لازم است به منظور ارتقای ایمنی و امنیت مراجعین به فضاها و اماکن ورزشی، مواردی همچون فاصله مناسب با حریم رودخانه، لوله‌های گاز و خطوط انتقال برق در نظر گرفته شود. البته موضوع ایمنی تنها به این موارد ختم نمی‌شود بلکه بخشی از آن به بحث ایمنی سازه و تجهیزات آن باز می‌گردد. ملاحظات ایمنی در ساخت و بهره‌گیری، رعایت نکات ایمنی در ساخت، وجود استانداردهای ایمن سازی ورودی‌ها و خروجی‌ها، فاصله دیوارها از زمین بازی در حد استاندارد، تهیه مناسب در اماکن سرپوشیده، رعایت استاندارد نصب تاسیسات گازی و قابل اشتعال، ترمیم بافت کهنه و فرسوده اماکن ورزشی، تجهیز امکانات و تسهیلات پزشکی و کمک‌های اولیه، وجود وسایل اطفای حریق، وجود گیت‌های استاندارد جهت ورود و خروج، تثبیت تیرک‌ها در محل فضای مسابقات و بازی، استفاده از فوم و تشک در دیوارها به اندازه قد انسان، استفاده از اقلام و وسایط ورزشی استاندارد، استفاده از کف پوش‌ها، چمن مصنوعی و طبیعی استاندارد و به طور کلی برخورداری از تجهیزات ورزشی مناسب و استاندارد و در نهایت وجود فضای خالی جهت کنترل تراکم جمعیت می‌تواند استانداردهای ایمنی اماکن ورزشی را ارتقا بخشیده و لذا فضایی ایمن برای کاربران مختلف اماکن ورزشی فراهم آورد. با تمام این تفاسیر، به مدیران و مسئولیت توسعه اماکن ورزشی استان خراسان شمالی توصیه می‌شود که به منظور ارتقای شاخص‌های زیست محیطی توسعه پایدار این اماکن، ضمن مکان‌یابی دقیق و تخصصی برای ساخت اماکن ورزشی جدید، ایمنی در ساخت اماکن به صورت مهندسی و استاندارد و نیز ایمنی در تجهیز این اماکن به وسایل و امکانات مورد نیاز در دستور کار قرار گیرد.

در یک جمع بندی کلی از نتایج تحقیق و بحث‌های انجام شده، به نظر می‌رسد که عوامل مختلفی بر توسعه پایدار اماکن ورزشی در استان خراسان رضوی موثر هستند و از آنجایی که نمونه تحقیق را متخصصان و نخبگان این حوزه در تخصص‌های مختلف تشکیل می‌دهند، می‌توان نتایج به دست آمده را بسیار مفید و کاربردی دانسته و آن را

سرلوحه فعالیت‌های توسعه اماکن ورزشی در این استان قرار داد. از این رو، پیشنهاد می‌شود که در برنامه‌های توسعه پایدار اماکن ورزشی، مدل پارادیمی عوامل موثر بر توسعه پایدار اماکن ورزشی استان خراسان رضوی که در این تحقیق به دست آمد، مورد توجه مسئولین مربوطه قرار گرفته و با استفاده از عوامل یاد شده در آن، بسیاری از بسترهای توسعه پایدار اماکن ورزشی در استان فراهم شود.

منابع

خدادای، محمد رسول، عبدوی، فاطمه، پاشایی، سجاد (۱۳۹۷)، مدل‌سازی ساختاری در تبیین مولفه‌های توسعه پایدار اماکن ورزشی بر محیط شهری، نشریه پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، سال هفتم، شماره ۳، ۲۷ پیاپی، صص ۱۱۳-۱۲۵.

کوروشی، ابراهیم (۱۳۹۷) رویکردهای توسعه پایدار محله ای در شهر مهاباد مطالعه موردی محله ی استاد مجد، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای (برنامه‌ریزی منطقه)، سال دهم، شماره ۱، صص ۸۴۶-۸۳۵

سرور، هوشنگ (۱۳۹۷) تحلیل پایداری مناطق شهری تبریز با استفاده از روش ترکیبی AHP و FUZZEY، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای (برنامه‌ریزی منطقه)، سال دهم، شماره ۱، صص ۴۸۸-۴۷۷

قدیمی احمد، نظم فر حسین، زالی نادر، معصومی محمد تقی (۱۳۹۸) تحلیلی بر عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه متعادل فضایی شهرها با رویکرد آینده نگاری (مطالعه موردی: استان گیلان)، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای (برنامه‌ریزی منطقه)، سال دهم، شماره ۱، صص ۶۶۳-۶۲۹

- Algunaibet, I. M. , Pozo, C. , Galán-Martín, Á. , Huijbregts, M. A. , Mac Dowell, N. , & Guillén Gosálbez, G. (2019). Powering sustainable development within planetary boundaries. *Energy & Environmental Science*.
- Kozma, G. , Péntzes, J. , & Molnár, E. (2016). Spatial development of sports facilities in Hungarian cities of county rank. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 31(31), 37-44.
- Li, Y. and Luk, Y. M.** , 2011: Impacts of the 4th East Asian games on residents' participation in leisure sports and physical activities – the case of Macau, China. In: *Acta geographical Slovencia*, Vol. 51(2), pp. 377-390. DOI: <http://dx. doi. org/10. 3986/AGS513041>.
- Schulenkorf, N. , & Siefken, K. (2019). Managing sport-for-development and healthy lifestyles: The sport-for-health model. *Sport Management Review*, 22(1), 96-107.
- European Commission, 2007: White Paper on Sport. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Chapin, T. , 2000: The political economy of sports facility location: An end-of-the century review and assessment. In: *Marquette Sports Law Journal*, Vol. 10, pp. 361-382.
- Turner, R. S. and Rosentraub, M. S. , 2002: Tourism, Sport and the Centrality of Cities. In: *Journal of Urban Affairs*, Vol. 24(5), pp. 487-492. DOI: <http://dx. doi. org/10. 1111/1467-9906. 00133>.
- Bale, J. , 1994: *Landscape of Modern Sport*, Leicester: Leicester University Press.
- Barghchi, M. , Omar, D. and Aman, M. S.** , 2009: Sports Facilities Development and Urban Generation. In: *Journal of Social Sciences*, Vol. 5(4), pp. 460-465. DOI: <http://dx. doi. org/10. 3844/jssp. 2009. 460. 465>.
- Rafoss, K. , & Troelsen, J. (2010). Sports facilities for all? The financing, distribution and use of sports facilities in Scandinavian countries. *Sport in society*, 13(4), 643-656.
- Norberg, J. R. (1997). A mutual dependency: Nordic sports organizations and the state. *The international journal of the history of sport*, 14(3), 115-135.
- United Nations. 2015. Transforming your world. The 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://sustainabledevelopment. un. org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web. pdf>.
- Triantafyllidis, S. , & Davakos, H. (2019). Growing Cities and Mass Participant Sport Events: Traveling Behaviors and Carbon Dioxide Emissions. C—*Journal of Carbon Research*, 5(3), 49.

- Absalyamov, Timor. (2015). "the influence of cultural and sport mega-events on sustainable development of the city", *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 188 (2015), pp. 197 – 201.
- Mesjasz-Lech, A (2014). "Municipal waste management in context of sustainable urban Development", *Procedia - Social and Behavioral Sciences* Vol, 151, pp: 244-256, 151 (2014) 244 – 256.
- Aigbavboa, C. O. , Oke, A. E. , & Edward, L. D. (2017, July). Improving Sustainable Construction Practices Through Facility Management. In International Congress and Exhibition" Sustainable Civil Infrastructures: Innovative Infrastructure Geotechnology" (pp. 30-39).
- Markovic, Jelica J, Petrovic, Marko D. (2013). "Sport and Recreation Influence upon Mountain Area and Sustainable Tourism Development", *Journal of Environmental and Tourism Analyses*, Vol. I. 1, 80 – 89.
- Report Information from ProQuest. (2016). UN chief urges mega sport event hosts to help promote sustainable development goals, 08 July 2016 15:26.
- Algunaibet, I. M. , Pozo, C. , Galán-Martín, Á. , Huijbregts, M. A. , Mac Dowell, N. , & Guillén Gosálbez, G. (2019). Powering sustainable development within planetary boundaries. *Energy & Environmental Science*.
- Knott, B. , Swart. K. , Visser. W (2015). The impact of sport mega-events on the quality of life for host city residents: reflections on the 2010 fifa world cup, *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure* Vol. 4 (1). pp. 1–16.
- Korsgaard, O. (2012). *Kampen om folket: Et dannelsesperspektiv på dansk historie gennem 500 år*. Gyldendal A/S.